

Kristendom & Kultur

Særnummer om bispevielsen i Københavns Domkirke august 2009

Den kommende og den afgående biskop ved salmesangsgudstjeneste for børn i Holmens Kirke 2007 Foto: Maj-Britt Boa

Forberedelsen

Ny biskop i Københavns Stift, Peter Skov-Jakobsen fortæller om at forberede sig på opgaven

Opgaverne

Hvad består biskoppens arbejde i? Hvad er udfordringerne for en biskop i det 21. århundrede?

Bispevielsen

Se det fulde ritual og få mere at vide om gudstjenestens enkelte dele, musikken og de udvalgte læsninger

Læs om musikken, kåberne, stiftets og bispegårdens historie og om den salmekyndige afgående biskop, Erik Norman Svendsen

At tro er at længes

Længslen efter Gud er menneskenes og samfundenes håb, siger Københavns kommende biskop, Peter Skov-Jakobsen, i dette interview, der kredser omkring ængstelse og mod, tvivl og tro

Som præst bliver man først ordineret og siden indsat i sit embede. Når man bliver biskop, er de to handlinger slået sammen i én. Nogle kalder derfor handlingen 'bispevielse' andre 'bispeindsættelse'. For Peter Skov-Jakobsen er der dog ikke tvivl. Det hedder en bispevielse, fordi det der sker, er, at man ved højtideligheden aflægger et løfte og siger ja til at vie sit liv til biskop. Det kan naturligvis få enhver til at ængstes. Vi har talt med den kommende biskop om, hvor han henter sit mod fra.

En alvorlig opgave

– Jeg har meget stor respekt for den opgave, jeg nu påtager mig. Jeg skal have indsigt med en lang række

mennesker, som på hver deres vis gør en stor indsats for at holde liv i denne kirke – hvad enten det er frivilligt eller for en ringe løn. Det er en vigtig opgave at holde deres håb i live og deres humør ved lige. Det indebærer, at jeg skal bidrage til at hjælpe en lang række mennesker i forskellige retninger ved at høre dem og forstå dem. Så de ikke vantrives ved deres opgaver. Vi må ikke fordærve hinandens liv. Det kræver overblik og evnen til at få ro på – og så kræver det mod, fortæller Peter Skov-Jakobsen og fortsætter:

– En god færøsk ven, som er sømand, sagde til mig mens jeg var i sømandskirken i Hull, at når det ser sortest ud, ligger løsningen altid lige rundt om

hjørnet. Som moderne mennesker kører vi os op i præstationsangst og ængstelse for, hvad de andre tænker og ikke tænker. Hvis vi i den situation tør tage en time-out og kigge på det hele sådan lidt fra oven, så byder der sig ofte en løsning til.

Fælles om ængstelsen

Desuden er det så min erfaring, at historierne fra det Nye Testamente hurtigt melder sig, og så ser vi pludselig det hele i et andet perspektiv. Det oplevede jeg selv meget stærkt dengang jeg første gang skulle ud at sejle med et skib i en krigszone. Jeg syntes slet ikke, jeg havde sejlet nok til at skuldre det som præst eller kendte nok til Søværnets måde at fungere på. Da jeg fik set nærmere efter, viste det sig dog såmænd, at jeg bare helt elementært var bange for at skulle ud på et skib, hvorfra der skulle løsnes skud. Det syntes jeg imidlertid var jammerligt, at gå dér og være bange som præst. Der gik jeg og troede, at jeg i stedet skulle agere en slags troshelt, og så var jeg bange... mens jeg gik der og var godt og grundigt selvkredsende, fik jeg imidlertid øje på prædikestolen i Holmens Kirke. Dér findes en fantastisk udsikning af Jesus, der stilner stormen på Genesareth Sø. I det øjeblik oplevede jeg meget tydeligt, at jeg ikke var den første, der havde været bange i verdenshistorien. De andres ængstelse var en stor hjælp. Det gjaldt med mig som med de andre, erfarede jeg, at han jo ligger henne i agter og sover. Selv når det går hårdest til.

Foto: Maj-Britt Boa

En bispevielse er ikke lige at gå til. Ritualet har rødder tilbage til 1537. I dette særnummer af Kristendom & Kultur går vi bag om den store begivenhed og fortæller om de mange traditioner, og om hvordan man forbereder sig på at vise sit liv til arbejdet som biskop i den danske folkekirke anno 2009. God læselyst!

Karen Schousboe

Længslernes verden

Spørgsmålet er så, hvad vi skal gøre med de mennesker, der ikke til daglig færdes hjemmevant i evangeliernes verden. Hvordan får man denne hjælp?

– Ja, det er jo netop det store spørgsmål, den store udfordring. Jeg oplever dog helt elementært, at det begynder med en følelse af, at man er en del af noget større. Den erfaring glider så hurtigt over i bøn, fordi det, som er større, stiller spørgsmål. Spørgsmål til vores livsvaner som pludselig presses i andre retninger, når verden åbner sig. Bøn er længslens udtryk. Tro er at længes efter en anden verden. En verden, hvor løgner og fortielsen ikke spiller en rolle. Det oplever vi alle, og det er der, samtalen om troens anliggende må tage sin begyndelse. I vores længsel efter det større og Guds længsel efter os. Det er der så – hvis vi som præster ellers forstår at gribe ud efter teksterne – masser af måder at få en samtale i gang på, eksempelvis i forbindelse med vielse samtaler, fortsætter han.

– Selv holder jeg meget af at tage mit udgangspunkt i den første læsning for brudefolk, som netop minder os om dette længslernes mål (1. Mosebog 1,26f.). Her er alt fuldbragt. Nu er mennesket skabt som mand og kvinde, i Guds billede og velsignet. I vielsesritualet henter vi folk hjem til det oprindelige, til den første dag, hvor løgner endnu aldrig har lydt, ingen mennesker har vendt ryggen til hinanden – endsige myrdet hinanden. Og så er dér det smukkeste billede af alle: Gud længes endnu efter Adam – også efter at han har bidt i æblet. Han længes efter Adam, selvom han gemmer sig, optændt af sit nye begær efter at vide alt. Det onde kan være frygteligt fristende, men selv midt i den fristelse leder Gud efter os.

Tro og tvivl

– Det betyder så også, at troen begynder vidt forskellige steder for forskellige mennesker ligesom troen nok så ofte optræder i en særlig drilsk udgave. Vorherre driller nemlig ofte og lader vores tro ledsages af tvivl. For vi skal huske på, at vi både plages af tvivlen og reddes af den. Vorherre udæsker os ved at så tvivlen i os, så vi ikke bliver

*Udskæringen af Jesus, der stilner stormen på Genesareth Sø, findes på prædiketolen i Holmens Kirke. Den er skåret af Abel Schrøder og opstillet i 1662.
Foto: Maj-Britt Boa*

alt for selvfele. Ret beset findes der intet værre end mennesker, der tror så stærkt, at der ikke er en gnist af tvivl i deres sjæl. Den slags mennesker har mellem år og dag begået rigtig mange og forfærdelige forbrydelser.

Fjernt fra Gud

Det værste er dog ikke tvivlen. Det værste er fjernheden.

– Det sker, at Peter fjumrer, og Gud bliver lidt tavs. Vi kan alle komme steder hen, hvor vi ikke kan finde mening i vores liv og vi kan alle blive bange. Men bange mennesker er altid mennesker, der har spejlet lidt for tæt på deres egen næse. Så er det imidlertid at fortællingerne om Jesus, der pludselig kommer til syne, kan give

os mod. Det sker på vejen til Emmaus i mødet med Jesus, som de ikke kender. Og så pludselig bryder frem som et lys. Eller Jesus der går rundt påskemorgen som en anden havemand, indtil Maria pludselig fatter, at han er der. Eller fortællingen fra før om disciplene, der står og skriger i forstaven af rædsel, mens Jesus ligger agter og sover. Det er altså opmuntrende læsning, at Jesus ved den lejlighed faktisk bliver lidt småsur. Han var der jo!

Karen Schousboe

Læs portræt af Peter Skov-Jakobsen samt hans cv på www.kirkenikobenhavn.dk

Udfordringen som biskop

De kirkelige arbejdsopgaver er de væsentligste, men de administrative er de mest synlige, mener Kresten Drejergaard, som siden 1995 har været biskop i Fyens Stift

Kresten Drejergaard har gjort sig en række principielle tanker omkring biskoppens rolle i det 21. århundrede. Vi ringede til ham og stillede ham fire centrale spørgsmål.

Biskoppens rolle?

– Biskoppen skal først og fremmest være teolog, og det lægger kandidaterne oftest også meget vægt på, så længe bispevalget står på. Men når det er overstået, er det som regel den administrative side af biskoppens embede, der påkalder sig opmærksomhed. Det hænger sammen med, at biskoppen optræder i tre forskellige funktioner: det kirkelige embede, medlem af stiftsøvrigheden og forretningsfører for stiftsrådet. De to sidste og administrative funktioner er de mest synlige.

– Den vigtigste funktion i biskoppens daglige virksomhed er dog det kirkelige embede, som består i at

føre tilsyn med de kirkelige forhold i stiftet, at være personalechef for præsterne plus i et eller andet udefinerligt omfang at være til inspiration i stiftet. Helt fra kirkens ældste tid har der været biskopper, som fører tilsyn med menighedernes åndelige liv. Biskoppen er desuden medlem af stiftsøvrigheden, som har tilsyn med menighedsrådenes forvaltning af kirker og kirkegårde, og forretningsfører for de permanente stiftsråd, som indføres i hele landet fra januar 2010.

Teologi eller administration?

– Selv om det kirkelige embede er det egentlige embede, har den administrative side af det en tendens til at svulme op og æde sig ind på biskoppens tid. Og det er forståeligt, at folk sommetider opfatter biskoppens kontor som et kirkeministerielt forkontor.

Foto: Maj-Britt Boa

Men hvis forbindelsen bliver for tæt, er det et problem. For nyligt diskuterede man åremålsansættelse af biskopper. Det kan godt være, at det er en god ide, men det var ikke nogen god ide, at tanken opstod i Finansministeriet. Hvis biskopper og andre gejstlige skal ansættes på åremål, skal kravet komme fra kirken selv og ikke fra staten.

Hvilken magt?

– I folkekirken er bispeembedet tillagt ret store administrative beføjelser, og det er også den mest synlige del af arbejdet. Kun hvis der opstår en såkaldt "præstesag", vendes projektørerne sig mod biskoppens gejstlige funktion. Her viser det sig samtidig, at bispeembedet ikke er udstyret med stærke magtmæssige beføjelser. Der skal meget til, før en biskop rejser en tjenestemandssag eller en læresag mod en af stiftets præster, hvilket betyder, at en biskop, inden en sådan sag bliver udbasuneret i offentligheden, vil have brugt en hel del energi og tid på at få løst problemet, inden det kommer så vidt.

Biskoppen har i den slags sager ikke megen anden magt end ordets magt. Det er også det bedste. Biskoppens skal – så langt som det er muligt – være "præsternes præst". Men når alle muligheder er brugt op, kan det ikke undgås, at en biskop ender med at blive "præstens modstander". Og så er det, at det er godt og betryggende for alle parter, hvis biskoppen kender noget til forvaltningsloven. Der findes ikke nogen egentlig uddannelse til at være biskop. Kirkeministeriet har dog med mellemrum haft nogle kurser i forvaltningsret, hvad der er fornuftigt nok.

– Som biskop får man selvfølgelig desuden juridisk hjælp af stiftsjuristerne; men det skader ikke, at biskoppen også selv bliver udstyret med lidt juridisk fornemmelse. At der på den gejstlige side ikke er særligt store magtmidler til biskoppens rådighed, er dog sikkert det bedste, hvis man skal bevare friheden i folkekirken.

Hvad er en luthersk biskop?

På linje med alle andre præster er det en luthersk biskops vigtigste opgave at forkynde evangeliet. Derudover bliver biskoppen givet den særlige opgave at være tilsynsmand med følgende opgaver:

- at besøge stiftets menigheder
- at drage omsorg såvel for den enkelte som for helheden i stiftet
- at sikre den lutherske kristendoms forkyndelse i stiftets kirker

I praksis er biskoppens tilsyn altså dobbelt. Dels som menighedernes og præsternes talerør, dels som Kirkeministeriets tilsynsførende, i det vedkommende sikrer, at de kirkeministerielle beslutninger bliver fulgt.

Fremtidens udfordringer?

– Efter min opfattelse har bispeembedet som tilsynsembede ikke ændret sig voldsomt meget i historiens løb. Jeg forventer heller ikke, at det vil gøre det, medmindre der sker store ændringer i kirken selv. Forventningerne til embedet kan skifte. I de senere år har der været megen offentlig opmærksomhed omkring biskopperne, som har været flittige gæster i mediernes. Det hænger sammen med, at folkekirken er i en trængt situation med vigende medlemstal og kirkegang, hvilket

kalder på initiativ, aktivitet og ny inspiration.

– Det kan være svært som biskop at skulle leve op til den forventning, at man skal redde folkekirken. Faktisk er der også den risiko ved at ville påtage sig den opgave, at folk bliver trætte af biskopper, ligesom der er en klar tendens til, at man er ved at blive træt af mediefikserede politikere. Folkekirken ændrer sig stadig i retning af en stigende demokratisering og lægmandsstyre – ikke mindst på stiftsplan. Det er godt nok, hvis det giver

biskoppen mere tid til at koncentrere sig om tilsynsembedet. Faren ved det kan være den, at man blandt lægfolk mister forståelsen for nødvendigheden af at have én med det særlige ansvar at se til, at tingene går ret og rimeligt for sig. Hvis vi mener noget med det, vi siger i kirken, så må vi også være interesserede i at beskæftige os med grænserne for, hvad der kan siges og ikke kan siges. Og det er det område, der er biskoppens fornemste ansvar!

Af Kirsten Weiss Mose

Biskoppen i en vejledningskultur

Tilsyn er ikke opsyn, men rummer den dybeste respekt for livet i og omkring den lokale kirke, mener Peter Skov-Jakobsen, der betragter det som biskoppens fornemste rolle at være formidler af samarbejde og indsigt

Fortrolighed og tillid er afgørende, hvis vi skal ændre vores samarbejdskultur, så den bliver en kultur, hvor vi ikke bare arbejder ved siden af hinanden, men virkelig lægger vores erkendelse i forlængelse af hinandens viden og skaber en fælles indsigt. Hvis man ser på kirkehistorien, så er der i kirkens tradition selvfølgelig også udtryk for sådan en kultur; men for tiden synes jeg, at vi er meget solistiske.

Biskoppen må gå foran

Den fornemste opgave for en biskop nu om stunder må være at forsøge at skabe forbindelse mellem de mennesker, som har en fælles indsigt. En forbindelse, som kan skabe nytænkning. Der er en enorm talentmasse blandt menighedsrådsmedlemmer, præster og ansatte, og hvis man virkelig vil vide besked med nogle områder af teologien, social-etikken, det filosofisk-kulturelle, ja, så kunne man bede nogle om at sætte sig sammen og analysere og skrive tankevækkende og nyskabende rapporter. Ingen kan forvente, at en enkelt biskop skal kunne sidde og hente en samtids fulde dannelse ud af sit hoved; men man kan med rette forvente, at en biskop kan søge og indhente viden fra mennesker, som ved besked. Biskoppen skal lade sig vejlede, og dermed gå foran i den nødvendige forandring fra solistkultur til vejledningskultur.

Næste skridt er selvfølgelig at sikre sig, at vejledningskulturen eksisterer på alle niveauer.

Provst, præst, menighedsråd

Biskoppen skal føre tilsyn – det samme skal provsterne som biskoppens nærmeste gejstlige medarbejdere.

Foto: Maj-Britt Boa

Tilsyn er ikke opsyn. Tilsyn er et begreb, som indeholder den største respekt for det grundlæggende niveau i vores kirke, nemlig det lokale, sognet, livet omkring en kirke. Kirken er ikke en virksomhed som alle andre. Man kan og må ikke håndtere kirken, som var man administrerende direktør. Vi

har en meget flad struktur i vores kirke. Det er besværligt; men jeg tror ikke, at vi ville have det tag i befolkningen, som vi har, hvis det var anderledes.

Overtalelsens magt

Biskoppen skal sikre, at der er et godt og fortroligt forhold mellem provster, menighedsråd og præster. Det er altafgørende, at der består et fortroligt og tillidsfuldt forhold mellem provsten og menighedsrådene i et provsti. I de senere år er der blandt mange menighedsrådsmedlemmer og præster opstået en fornemmelse af, at provsterne i langt højere grad er blevet indflydelsesrige – altså på en måde som vækker mistillid. Hvis vejledningens kultur skal sætte sig igennem, er det nødvendigt, at der skabes en fortrolighedens og tillidens kultur. Biskoppen må forventes at lytte sig ind hos præster og menighedsråd og sikre, at tillidsforholdet til den nærmeste gejstlige medarbejder er intakt og selvfølgelig vejlede, rådgive og gribe ind, hvis det ikke er tilfældet.

Jeg kan godt lide vores flade struktur; men der skal arbejdes på den. Der skal både arbejdes på at gøre den mere effektiv, men også på at den er vejledningens og kollegialitetens struktur. Jeg kan godt lide de strukturer, hvis magt beror på overtalelsens kunst – også selv om det tager tid!

Peter Skov-Jakobsen

Bispevielsen og ritualet

Ritualet ved bispevielsen i Københavns Domkirke søndag den 30. august er fra 1987, men har rødder tilbage til 1537. Læs her om de enkelte led i gudstjenesten og om de mange udvalgte salmer og tekster og musikken til den festlige lejlighed

Introitus

Musik: Bo Holten: Ånd over ånder
Procession af ordinator biskop Erik Norman Svendsen, ordinand Peter Skov-Jakobsen, danske biskopper og provster samt udenlandske biskopper

Indgangsbøn

Indgangssalme

Himlene Herre, nr. 392

Hilsen

ved domprovst Anders Gadegaard, der står for gudstjenesten frem til ordinationsbønnen

Indledningskollekt (bøn)

Indledende læsning

Paulus' brev til Efeserne kap. 4,1-13

Trosbekendelse

Præst og menighed

Salme

Behold os Herre ved dit ord, nr. 337

Intimation

Offentliggørelse af at Peter Skov-Jakobsen i dag skal indvies til biskop over Københavns Stift, og efterfølgende bøn om at Gud må oplyse, vejlede og styrke ordinanden

Salme

Du, som går ud fra den levende Gud, nr. 291

Ordinationsbøn

vekselsang mellem ordinator biskop Erik Norman Svendsen og menighed/kor

Tale ved ordinator biskop Erik Norman Svendsen

Motet

Felix Mendelsohn-Bartholdy: Jauchzet dem Herrn, alle Welt (Salmernes Bog 100)

Fire nytestamentlige læsninger

imellem læsningerne synges Aleneste Gud i Himmerig, nr. 435

- Matthæusevangeliet 28,16-20
biskop Søren Lodberg Hvas, Aalborg

- Johannevangeliet 15,1-5
biskop Lennart Koskinen, Visby, Sverige

- 2. Korintherbrev 5,14-21
biskop Ole Christian M. Kvarme, Oslo, Norge

- Apostlenes Gerninger 20,28-32
biskop Sofie Petersen, Grønland

Ordination

v. ordinator biskop Erik Norman Svendsen

- Løfte (ordinator og ordinand)

- Håndslag (ordinand, ordinator og de assisterende biskopper)

- Forbøn (ordinator, assisterende biskopper, ikklædere)

- Iklædning (Line Nicolaisen, sømandspræst, Rotterdam, og Ejgil Bank Olesen, provst i Holmens Provsti)

Salme

Nu bede vi den Helligånd, nr. 289

Prædiken

v. Peter Skov-Jakobsen
Markusevangeliet kap 7, 31-37

Salme

Hvad er det at møde den opstandne mester, nr. 249

Altergang (med fire stationer, 8 præster medvirker)

Salutation og velsignelse

v. Peter Skov-Jakobsen

Salme

Mægtigste Kriste, nr. 266

Udgangsbøn

Postludium

Charles Tournemire: Te Deum et Guirlandes Alleluatiques

Medvirkende præster ved bispevielsen

Ordinator: Erik Norman Svendsen (afgående biskop)

Ordinand: Peter Skov-Jakobsen (kommende biskop)

Assisterende biskopper: Lise Lotte Rebel, Helsingør, og Peter Fischer-Møller, Roskilde.

Fire læsende biskopper: Søren Lodberg Hvas, Aalborg,

Lennart Koskinen, Visby, Sverige, Ole Christian M. Kvarme, Oslo, Norge, og Sofie Petersen, Grønland.

Domprovst: Anders Gadegaard

Iklædere: Line Nicolaisen, sømandspræst ved den danske sømandskirke i Rotterdam og Ejgil Bank Olesen, provst i Holmens Provsti.

Musikken

Introitus: Uropførelse af "Ånd over ånder" (299 i salmebogen), komponeret til lejligheden af Bo Holten, opført af Københavns Drengekor, domorganist Flemming Dreisig og 6 messingblæsere.

Motet: Felix Mendelsohn-Bartholdy: Jauchzet dem Herrn, alle Welt. (Salmernes Bog 100). En af Københavns Drengekors favoritter

Postludium: Charles Tournemire: Te Deum et Guirlandes Alleluatiques. Stykket er hentet fra L'orgue Mystique, som er en samling af 51 orgelmesser komponeret over gregorianske melodier til hele kirkeåret. Musikken er frit fabulerende over det klassiske Te Deum.

Salmerne

To af gudstjenestens salmer vælges af ordinanden. Her kommenterer Peter Skov-Jakobsen sine valg.

Første salme: Himlene Herre, nr. 392.

"Med denne salme bliver vi som menighed placeret midt i den overdådige skabelse. Salmen udtrykker glæden over at være til i verden og den nysgerrighed, som det afføder. Samtidig har salmen stor personlig betydning for mig, og salmens 2. vers er et af de fornemme udtryk for, at den danske salmetradition er helt i særklasse."

Salmen efter prædikenen: Hvad er det at møde den opstandne mester, nr. 249

"I prædikenen vil jeg fokusere på, hvad det er, der bliver ved med at fascinere os ved Jesus. Den moderne salme giver et fremragende indtryk af den fascination, som disciplene må have haft. Og så er den udstyret med en smuk melodi."

Hjælp til ikklædning

Der er tradition for, at en provst og en præst hjælper den nye biskop i sin bispekåbe.

Peter Skov-Jakobsen kommer fra en stilling som sogne- og orlogspræst ved Holmens Kirke, hvor han har arbejdet sammen med provsten, Ejgil Bank Olesen, de sidste 11 år. Derfor er han et oplagt valg som den ene af de to ikklædere.

Som udtryk for at Københavns biskop også er biskop for Danske Sømands og Udlandskirker er den anden ikklæder sømandspræst Line Nicolaisen fra den danske kirke i Rotterdam. Ligesom Line Nicolaisen fik Peter Skov-Jakobsen sit første embede som præst i udlandet i sømandskirken i Hull.

Læsninger

De fire læsninger under ordinationen handler alle om, hvad det er for en opgave, der venter den kommende biskop.

- Matthæusevangeliet kap. 28, 16-20
- Johannesevangeliet kap. 15, 1-5
- 2. Korintherbrev kapitel 5, 14-21
- Apostlenes Gern. kapitel 20, 28-32

De første tre læsninger bliver også brugt i forbindelse med ordination af præster. De beskæftiger sig med centrale emner til at forstå kirkens opgave, kirkens fællesskab og prædikanternes opgave i kirken. Teksten fra Matthæusevangeliet findes i ritualet for bispevielse fra 1898, mens de to næste først er kommet med i ritualet fra 1987.

Teksten fra Apostlenes Gerninger omtaler menighedernes 'tilsynsmænd' (græsk: episkopos, biskop) og deres opgave. Teksten bliver allerede indført i ritualet for bispevielse i forbindelse med Kirkeritualet fra 1685.

500 år gammel historie

Det nuværende ritual fra 1987 har mange træk tilfælles med ritualet fra **Kirkeordinansen (1537)**.

De 500 år gamle foreskrifter indeholder ikke et fuldt udskrevet ritual, men giver anvisninger på hvilke led en bispevielse skal rumme, og hvad de enkelte led i grove træk skal indeholde. Her beskrives, hvordan biskopperne (eller superintendenten som de blev kaldt) efter reformationen skulle indvies i forbindelse med en gudstjeneste. Siden 1537 har man sunget Luthers helligåndssalme, Nu bede vi den Helligånd, i forbindelse med bispevielser.

Med **Kirkeritualet (1685)** er enevælden indført i Danmark, hvilket tydeligt ses i Kirkeritualets afsnit om bispevielse. De 16 punkter i den kongelige majestæts lov for "hvad for biskoppens embede vedkommer" læses op, og i det løfte, som ordinanden afgiver, er det indføjet, at det hører til biskoppens opgaver ikke bare at formane mennesker til at give Gud, hvad Guds er, men også "kongen det, kongen hører til". De 16 punkter og løftets dobbelte sigte blev fjernet igen i ritualet for bispevielse fra 1898. Fra 1685 stammer også traditionen for at bispevielser fandt sted i København. Efter 1975 er biskopperne blevet viet i det stift, de skal fungere i.

Ritualet for bispevielse fra 1898 lægger vægt på den personlige overdragelse af bispeembedet fra ordinator til ordinand. Efter afgivelsen af løftet, siger ordinator: "Saa overantvorder jeg dig nu det hellige Biskops-Embede, i fa-derens og Sønnens og den Hellig Aands Navn. Amen". Formuleringen er taget ud igen ved revisionen i 1987. Ritualet fra 1898 indeholder i øvrigt i store træk de samme ord, som i det nuværende bispevielsesritual. Traditionen for at ordinanden prædiker ved bispevielsen, stammer også herfra.

Tider og titler

Engang var bisperne magtfulde jordejere og kongedømmets politiske med- og modspillere. I dag er biskoppens fornemste opgave at have tilsyn med kirkelivet i stiftet

Foto: Maj-Britt Boa
Bispestaven
tilhører
Københavns
Stift

De biskopper, som i dag beklæder landets ti bispesæder, har ikke meget tilfælles med de velbeslåede og magtfulde biskopper før reformationen. Kernen i reformationen i Danmark var netop opgøret med de katolske biskopper, der ud over at være hyrder for kirken var blandt landets førende politikere og sad i Rigsrådet. Ved reformationens indførelse i 1536 holdt Christian III en anklagetale rettet mod biskopperne. Dels havde de været elendige politikere, hvilket havde forårsaget den forudgående borgerkrig, dels havde de svigtet i ansvaret for Ordets forkyndelse (dvs. den lutherske kristendom), hed det i anklagetalen.

Fyret på gråt papir

Biskopperne blev afsat, og deres enorme ejendomme af slotte, herregårde, skove og landsbyer nationaliseret. I stedet indførtes de såkaldte superintendenter (jf. den tyske betegnelse for de lutherske tilsynsmænd), kongens tilsynsmænd, som var aflønnet af kongen, og som først og fremmest havde til opgave at sikre, at præsterne forkyndte den lutherske kristendom samt at uddanne og efteruddanne stiftets præster i luthersk lære. Desuden havde superintendenten tilsyn med undervisningen i stiftets skoler, ligesom han fik hele sundhedsvæsenet lagt under sig.

Tilsynsmanden skifter titel

Allerede fra 2. århundrede hører vi om biskopper – eller tilsynsmænd – i de kristne menigheder. Efter reformationen fik de nye biskopper betegnelsen 'superintendenter' (fra latin), som ligesom biskop (fra græsk) netop betyder tilsynsmand. Den latinske betegnelse for kongens kirkelige tilsynsmænd bevarede frem til 1700-tallet, hvorefter man gik tilbage til 'biskop', mest af alt fordi den reformatoriske betegnelse fandtes for lang og besværlig.

Den apostolske succession

I den katolske kirke danner biskopperne grundlaget for kirken, hvilket understreges af, at biskoppernes række menes at kunne føres tilbage til apostlene. Den apostolske succession kalder man det, og derved forstås man, at enhver katolsk præst er præsteviet af en biskop, hvis indvielse i lige linje kan føres tilbage til apostlene. Den apostolske succession blev brudt ved reformationen i Danmark, da det var Luthers medarbejder Johannes Bugenhagen, der indviende 7 præster til at være Danmarks første evangeliske biskopper. Bugenhagen var præst og professor i teologi, men ikke selv 'bærer' af den apostolske succession, idet han ikke var bispeviet.

I dag afspejler den danske kirkes bevidsthed om bruddet med den apostolske succession sig i og med, at præster og biskopper, der er bærere af den apostolske succession, ikke må deltage i håndspålæggelse af en ordinand, hvad enten der er tale om en præstevielse eller bispevielse.

Kirsten Weiss Mose

Menighedernes tilsynsmænd bliver blandt andet i Apostlenes Gerninger kapitel 20,28-32 betegnet som hyrder for kirken. Hyrdestaven bliver da også tidligt et af biskoppernes værdighedstegn. Bispestave kendes helt fra 300-tallet, og eksemplarer er blandt andet fundet i katakomberne under Rom. Bispestaven, der er afbilledet her, hører til Københavns Stift og er en gave til biskop Fuglsang-Damgaard, som var biskop i København fra 1934-1960. Bispestaven har ikke været i brug efter hans tid.

Fem nye biskopper indvies i Københavns Domkirke den 23. januar 1923. Olie-maleri af Luplau Janssen. Københavns Domkirke

Københavns Stifts historie

Københavns Stifts historie starter officielt i 1922, men København havde dog også en central rolle i det gamle sjællandske stift, som Københavns Stift er en udløber af

I dag bugter stiftsgrænserne mellem de tre sjællandske stifter sig udforudsigeligt hen over Sjælland. Men helt tilbage fra den tidlige middelalder var Sjælland samlet under et kirkeligt overhoved i det, der hed Roskilde Stift. Biskoppen residerede i Roskilde, og kirken i Roskilde var stiftets domkirke. På grund af hovedstadens øgede politiske betydning i 1400-årene og specielt grundlæggelsen af universitetet i 1479, flyttede biskoppen sin residens til København, og Vor Frue Kirke blev stiftets domkirke.

Efter reformationen i 1536 kaldes stiftet Sjællands Stift, og fra 1539 indrettedes bispekontor og bolig for biskoppen på hjørnet af Studiestræde og Nørregade, samme placering som den nuværende bispegård. I 1660 blev de bornholmske kirker, som tidligere

havde hørt under biskoppen i Lund, tillagt det sjællandske stift.

Det sjællandske stift deles

I 1922 blev det sjællandske stift inddelt i to nye, Roskilde Stift og Københavns Stift. Stiftet blev delt, fordi man mente at arbejdsbyrden var blevet for stor for biskoppen i Sjællands Stift. Specielt befolkningstilgangen i hovedstadsområdet var steget eksplosivt i de forgangne år og havde ført til oprettelsen af mange nye menigheder og kirker. Harald Ostenfeld var således den sidste biskop i Sjællands Stift, men han fortsatte sit virke i det nye Københavns Stift helt frem til 1934.

Deling af Københavns Stift

Befolkningstallet i hovedstadsområdet blev dog i perioden efter delingen ved med at stige, og i 1950'erne mente

man igen, at arbejdsbyrden var blevet for stor for den siddende biskop, Hans Fuglsang-Damgaard. Det var primært de nordlige provstier, der blev udskilt til det nyoprettede Helsingør Stift. Ved den lejlighed blev en række sogne i Københavns Kommunes nordlige del udskilt til Helsingør Stift. Disse sogne talte Lundehus, Kapernaum, Emdrup, Bispebjerg og Tagensbo. Det varede dog kun ca. 10 år, inden de vendte tilbage til Københavns Stift.

De nordatlantiske kirker

Fra gammel tid havde kirkerne på Færøerne og Grønland hørt under den sjællandske biskop, og efter 1922 hørte de fortsat under Københavns Stift. Den siddende biskop havde formelt samme kirkelige embedspligter over for de nordatlantiske menigheder, som han varetog over for sine hjemlige sogne. Dette var selvsagt ikke nemt, og fra tid til anden drøftedes muligheden af en selvstændiggørelse af kirken på Færøerne og på Grønland. I starten af 1990'erne blev der gjort alvor af snakken, og i henholdsvis 1990 og 1993 fik Færøerne og Grønland hver deres egen biskop. Dette betød også den, indtil videre, sidste aflastning af den københavnske biskops arbejdsbyrde.

Morten Engelund Rasmussen

Københavnske biskopper

1922-34 Harald Ostenfeld

1934-60 Hans Fuglsang-Damgaard

1960-75 Willy Westergaard Madsen

1975-92 Ole Bertelsen

1992-2009 Erik Norman Svendsen

2009- Peter Skov-Jakobsen

Bispegården

Siden 1537 har bispegården i Nørregade været beboet af stiftets skiftende biskopper. Nu flytter den 29. biskop ind i den historiske bygning

Set udefra ligner bispegården en smuk og renfærdig barokbygning. Bag bispegårdens ydre gemmer der sig imidlertid en kompliceret historie, der rækker langt tilbage. Også længere tilbage end 1537.

Fra rådhus til bispegård

Historien om bispegårdens beliggenhed tager sin begyndelse i slutningen af 1300-tallet. Her opgav man nemlig det første rådhus i København og opførte et nyt på hjørnet af Nørregade og Studiestræde. Indtil 1479 fungerede adressen således som rådhus, hvorefter det nyoprettede Københavns Universitet overtog bygningen. Efter Reformationen i 1536 flyttede universitetet over på den anden side af Nørregade til sin nuværende placering på Frue Plads, og den nye (lutherske) biskop over Sjælland, Peder Palladius, rykkede med sin familie ind i bispegården. Peder Palladius blev siden husket for sine fyndige og djærve skrivelser, ikke mindst på grund af sin visitatsbog, som dog først blev udgivet langt senere. I denne håndbog får man et fantastisk indblik i livet i den nye evangelisk lutherske kirke, som Palladius om nogen var med til at forme.

Branden i Nørregade

Ved Københavns brand i 1728 ødelagdes gården, inklusiv arkivet og det store bibliotek, og man byggede herefter en ny i 1731-32. Bispegården blev i 1896 gennemgribende restaureret af Martin Nyrop, som kaldte det for en modernisering og bl.a. tilføjede en svalegang og karnap.

Til minde om "moderniseringen" opsattes en tavle under førnævnte karnap med følgende tekst:
"Helt rædsomt man med mig i Tiden

Bispegården ses her i baggrunden til højre i billedet, fotograferet fra Frue Plads og med Domkirken til venstre. Foto: Maj-Britt Boa

monne raade:

Som Raadhus først jeg stod vor By til Gavn og Baade. 1479.

Saa var jeg Studiegaard, men blev, da her i Landet Guds rene Ord fik Løb, til Bispegaard omdannet. 1537.

Det har jeg siden da igiennem Sekler været, skjønt Ild mig hærget har og Ild har paa mig tæret. 1728.

Nu er i stand jeg sat, Gud lad mig længe staa og skærm i Naade dem, som Bolig i mig faa. 1896".

I alt har 27 biskopper med familier boet i de forskellige bispegårde, der har ligget på grunden. Det er derfor

et hus fyldt med masser af anekdoter og historier om livet i København, der venter den nye biskop

Morten Egelund Rasmussen.

Læs mere om bispegårdens historie i Københavns Stifts Årbog fra 2008, hvor Margit Svendsen, biskop Erik Norman Svendsens hustru, fortæller om sine oplevelser med det gamle hus. Årbogen kan downloades fra Københavns Stifts hjemmeside:
www.kobenhavnsstift.dk

Fra regnslag til festdragt

I dag opfattes bispekåben af de fleste som et udtryk for magt. Men kåbens vej fra regnslag til bispekåbe fortæller en anden historie

Brugen af 'kirkekåber' kendes allerede fra den tidlige middelalder, hvor de fungerede som et praktisk stykke overtøj til brug for præster og munke til beskyttelse mod regn og rusk.

I løbet af det 9. århundrede ændredes brugen, idet det blev almindeligt, at præsterne anvendte kåberne i forbindelse med særligt festlige gudstjenester. Og efter reformationen ændredes deres anvendelse igen. Det var afgørende for reformatorerne, at biskoppen ikke, som tidligere, blev forbundet med hverken politisk magt eller jordisk rigdom, men alene med ansvaret for forkyndelsen af kristendommen og forvaltningen af sakramenterne. Herefter anvendtes kåberne alene af landets biskopper som tegn på den nye forståelse af biskoppen, som reformationen havde medført.

Selvom vor tids bispekåber er små glimtende kunstværker, skal bispekåben derfor ses som en påmindelse om den lutherske forståelse af, hvilket ansvar biskopperne har.

Københavnske kåber

Københavns Stift er i besiddelse af en række meget forskellige bispekåber,

Biskop Erik Norman Svendsen ses her iklædt bispekåben af Naja Salto ved bispevielsen i Roskilde 2009. Ved ordinationen iklædes Peter Skov-Jakobsen denne. Foto: Leif Tuxen

hvoraf to – en gammel fra 1815 og en ny fra 2000 – bliver brugt ved bispevielsen. Biskop Erik Norman Svendsen vil være iført en bispekåbe, som menes at stamme fra 1815 og syet af stof fra gardinet på Christian VI's tronstol fra 1731 på Rosenborg. Peter Skov-Jakobsen bliver som afslutning af

selve ordinationen iklædt stiftets nyeste bispekåbe, som er lavet af Naja Salto i 2000. Begge kåber er udsmykket med en broderet bord med jerikoroser.

Fløjl i København

Biskoppernes præstekjoler er syet i silke med forstykke og såkaldte vinger af fløjl. Samme dragt kan teologiske doktorer bære. Københavns biskops præstekjole er, ligesom den kongelige konfessionarius', alene syet i fløjl.

Kirsten Weiss Mose

Peter Skov-Jakobsen prøver sin nye fløjlskjole hos Olino A/S. Foto: Maj-Britt Boa

Læs mere i en ny og spændende bog af Susanne Wenningsted-Torgard: Rosen fra Jeriko. Om bispekåberne i Københavns Domkirke. Falcon 2009

Læs også biskop Henrik Christiansens bog: Bispekåber og Bispekors i den Danske Folkekirke, udgivet af Ålborg Domkirkes menighedsråd 2008. 2. udgave 2009.

Salmesangen klinger fortsat

Københavns biskop takker af og vi bringer et portræt

Der er ingen tvivl. Københavns biskop gennem sytten år vil først og fremmest blive husket for én ting, nemlig hans uforlignelige arbejde som formand for salmebogskommissionen. Den Danske Salmebog er nemlig ikke kun en sangskat. Det er et uautoriseret bekendelsesskrift og bærer som sådan biskoppens præg.

Med sikker hånd førte han kommissionen igennem arbejdet, der varede fra 1993 til 2002. Uge efter uge, måned efter måned gennemgik og vurderede medlemmerne gamle og nye salmer, mens melodispørgsmålene indgående blev drøftet. Også salmebogens andagtsdel med bønnebog, bibelord og Luthers lille Katekismus blev nybearbejdet og alt under myndig ledelse af biskop Erik Norman Svendsen. I 2000 resulterede dette kæmpearbejde i en kommissionsrapport bestående af en tekstdel og to melodibind. Herefter gik en høringsrunde i gang hen over vinteren, som langt de fleste steder bestod i, at menighederne mødtes til salmesangsaftener, hvor alle de gamle og nye salmer afprøvedes.

Kongelig autorisation

Det er jo ingen hemmelighed, at arbejdet med den nye salmebog blev betragtet med væsentlig skepsis af de forskellige kirkelige fløje, der enten ængstedes for de mange nye tiltag eller foragedes over alle de gamle salmer, som forslaget indebar, skulle bevares. Intet overgik dog forargelsen, da en helt ny kirkeminister, Tove Fergo, gav udtryk for, at det efter hendes mening var hendes suveræne afgørelse, hvorvidt den nye salmebog skulle indstilles til kongelig autorisation eller

ej. Som bekendt endte sagen heldigvis lykkeligt. Ministeren bøjede sig dybt i støvet for sin biskop og den nye salmebog blev en realitet. Sidenhen forstummede de mange kritiske røster i øvrigt, og i dag er der meget bred enighed om, at folkekirken med salmebogen fik en uvurderlig gave. Et

fælles udgangspunkt for den tro, som vi bedst forstår at synge ud af karsken bælg, og som netop i salmebogen får så mange og forskelligartede udtryk.

Storbyens biskop

Denne vilje til at fejre og fastholde forskelligheden i stiftet har også på andre områder været biskoppens særkende i de sytten år, hvor han har holdt til i bispegården i Nørregade. Et storbystift er ikke en enkel sag at håndtere. Gennem årene har nogle præster inviteret til modeshows i kirken, andre har inviteret imamer på besøg, og atter andre har søgt uautoriseret "biskoppeligt tilsyn" hos den missionske højrefløj. Med sikker hånd på telefonrøret har de måske formastelige

været kaldt til samtale på gulvtæppet i hjørnekontoret for at forklare sig, få tilgivelse og måske endda tilladelse. Alt sammen har det krævet humor, bevågenhed og lidenskab i usædvanlig grad. Kedeligt kan det ikke have været at føre overopsyn med en spraglet præsteflok som den københavnske. Hvortil endda undervejs er føjet nye "opfindelser" til, såsom natkirkepræster, gadepræster, flygtninge-indvandrerpræster, aidspræster m.fl.

Tålmodighed og udholdenhed

Strukturreformen, den afgående biskops seneste store indsats, har dog krævet yderligere menneskelige kvaliteter, ikke mindst tålmodighed, udholdenhed og venlighed. Det blev en langstrakt proces, der tog sin begyndelse med nedsættelsen af en tænketank og først sidste år ved Landemodet kunne resultatet præsenteres i sin helhed. I dag er stiftet derfor også uden tvivl meget mere "fit for fight" end for blot fem år siden. De kommende år vil det blive den næste biskops opgave at få disse mange nye tiltag til at folde sig ud for alvor.

På gensyn

Så megen energi kan naturligvis ikke bare sådan lade sig pensionere og flytte til Samsø. Som Kgl. Konfessionarius har Garnisonskirkens menighedsråd derfor også indbudt Erik Norman Svendsen til at bestride en stilling som sognepræst på deltid i Dronningens sogn. Her vil der heldigvis stadig være rig mulighed for at høre prædikener og glæde sig over salmevalget ved gudstjenesterne i de kommende år.

Karen Schousboe

Denne udgave af Kristendom & Kultur er et særnummer, udgivet i anledning af bispevielsen i Københavns Stift, den. 30. august 2009. Kristendom & Kultur udgives hver uge som en pdf-avis, der kan downloades, printes ud og nydes på sofaen. Udgivet i Københavns stift

På www.kirkenikobenhavn.dk kan interesserede også læse ugens nyheder. Hver uge skriver vi om alt det, der rører sig i folkekirken og giver inspiration til gudstjenester og kirkeliv. Ugeavisen kan læses på nettet.

Copyright © Folkekirkens Infocenter i Københavns Stift • www.kirkenikobenhavn.dk • Ansv. red.: Karen Schousboe
Kontakt: info@folkekirken.dk eller 33269600 • Design: Maria Proudholm Foto, billedredigering og layout: Maj-Britt Boa